

Az Év Levéltári Kiadványa 2017

A Nyitott Levéltárak 2017 programsorozat záró rendezvényeként valósult meg 2018. február 27-én az Év Levéltári Kiadványa 2017 ünnepélyes díjátadója, amelynek helyszíne Budapest Főváros Levéltára volt. A megjelenteket dr. Fodor Pál, az MTA BTK főigazgatója köszöntötte, a díjakat Kenyeres István, a Magyar Levéltárosok Egyesülete elnöke adta át.

A Magyar Levéltárosok Egyesülete által 2013-ban alapított díj célja, hogy bemutassa a levéltárak mint szellemi műhelyek tevékenységét, és kiadványi munkájuk népszerűsítésével érdeklődést ébresszen a társadalomban a levéltárak sokrétű tevékenysége iránt. Az évről-évre megjelenő, igazán bőséges levéltári kiadványtermés változatossága indokolja a többféle kategóriát, amely felöleli a tudományos és ismeretterjesztő műfajok sokaságát.

Az idei esztendőben 20 pályamű érkezett a megmérettetésre. Összesen négy különálló – forráskiadványok, monográfiák és tanulmánykötetek, levéltári szakmai kiadványok és adatbázisok – kategóriában bírálta el a pályázatra beérkezett kiadványokat az MLE elnöksége által felkért szakmai zsűri. Döntésüket az első három kategória kapcsán Á. Varga László nyugalmazott főigazgató (BFL), az adatbázis-pályázatok vonatkozásában pedig Cseh Gergő Bendegúz főigazgató (ÁBTL) ismertette.

A bíráló bizottság a helyezések odaítélésénél különösen is figyelte a kiadványok szakmai és esztétikai színvonalát, szakmai illetve közművelődési jelentőségét, valamint azt, hogy a létrehozott szellemi érték milyen arányban áll a megvalósításhoz felhasznált anyagi vonzatokkal. Elektronikus kiadványok esetén külön vizsgálati szempontot képezett a fejlesztés technikai korszerűsége, a projekt fenntarthatósága, a szabványos adatcsere lehetőségének biztosítása, illetve a hazai és nemzetközi szabványok használata.

Az idei esztendőben forráskiadványok kategóriában a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár gondozásában megjelent, Lakatos Andor által szerkesztett *A kalocsai érseki uradalom erdőinek kezelési utasítása a 18. század végén* című kiadvány diadalmaskodott.

Olearius Vilmos számvevő 18. század végi erdőutasításának kiadása nem csak a kalocsai érseki uradalom története szempontjából érdekes; ez a dokumentum a magyarországi egyházi birtokok körében is egyedülálló, igen korai

helyi szabályozásnak tekinthető. Rádi József bevezető tanulmánya a magyar erdészeti kultúra fejlődésének áttekintésén túl a korszak egyházi erdőrendtartásairól is képet nyújt, és a kalocsai uradalmi erdők korabeli leírását is tartalmazza. A latin nyelvű forrás közléséhez – annak átirata mellett – az eredeti kézirat képét is felhasználták a szerzők. A szöveg széles körű használhatósága érdekében természetesen a magyar változat elkészítése is alapvető követelmény volt. A terjedelmes szöveg áttekinthetőségét, a benne történő tájékozódást segíti egy speciális segédlet, amely az egyes paragrafusok és pontok rövid tartalmi összefoglalását adja. A több mint 200 esztendő forrást jelenünkkel mintegy hídként kötik össze a könyvet illusztráló grafikák és fotók, amelyek a Duna mentén, nagyrészt az egykori érseki birtokok területén készültek. A színesre és egyben tartalmasra sikerült kötet alkalmas lehet a benne foglalt sokoldalú megközelítésére és a témából adódóan szűknek tűnő célközönség jelentős mértékű kiszélesítésére.

A monográfiák, tanulmánykötetek kategória első helyezettje a Simon Katalin által írt és szerkesztett, a Magyar Várostörténeti Atlasz sorozat 5. köteteként megjelent *Buda II. kötet (1686–1848)* című munka lett.

A kiadvány Simon Katalin történész-levéltáros többéves célzott kutatói tevékenységének eredményeképpen születhetett meg. A kötet egyben az Európai Történeti Városatlasz kiadványsorozat részét is képezi, ennek megfelelően a Nemzetközi Várostörténeti Bizottság Atlasz Munkabizottságának alapelvei szerint épül fel, és a sorozat nemzetközi jellegéből adódóan a magyar nyelv mellett teljes értékű angol fordítást is tartalmaz. A szerző az eddig megjelent topográfiai és várostörténeti munkák mellett Budapest Főváros Levéltára gazdag anyagát, a levéltári forrásfeltárás, adatbázis-építés és digitalizáció eredményeit hasznosítva vezeti be az olvasót Buda 1686–1848 közötti történetébe. A kötetet adatgazdagsága és dokumentáltsága emeli ki a városatlaszok sorozatából. Olyan tudásanyagot tesz közzé a főváros 1848-ig terjedő története kapcsán, amelyet eddig, így összegezve, részletes adattárral, térképi, illetve fotó illusztrációkkal nem lehetett megismerni.

A levéltári szakmai kiadványok idei nyertese a Haraszti Szabó Péter, Kelényi Borbála és Szögi László által összeállított *Magyarországi diákok a prágai és krakkói egyetemeken 1348–1525* című kötet lett.

A munka a több évtizede indult „Magyar diákok a középkori egyetemeken” című sorozat részeként született meg. A 2017-ben megjelent mű tulajdonképpen a címben jelzett témát taglaló kötetek sorában a második, hiszen 2016-ban már napvilágot látott e tárgyra vonatkozóan egy tanulmánykötet.

Jelen munka – annak folytatásaként – az adattári részt tartalmazza. A majdnem 600 oldalas adattár a prágai és a krakkói egyetemen 1348–1525 között tanult 4722 magyarországi diák részletes – az eredeti forrásokból származó – adatait foglalja magában, amellyel régóta adós volt a szakma. Ez az adattár abban különbözik az eddigiektől, hogy a szerzők megkísérelték a hallgatók életpályájára vonatkozó adatok összegyűjtését is, hatalmas bibliográfiai anyagot tekintve át.

A levéltári adatbázisok kategória díjazottjai közül első helyen Budapest Főváros Levéltára *Budapest Időgép* nevet viselő szolgáltatása végzett.

Az Időgép nem egyszerűen történeti adatok lekérdezését teszi lehetővé, hanem térben és időben történő barangolást kínál interaktív térképeken keresztül, gyors és egyszerű váltással a különböző időmetszetek között. A rendszer segítségével tanulmányozható a város átalakulása, kereshetőek a korabeli helyszínek és akár elérhetőek az egyes telkek, házak történetére és lakóira vonatkozó levéltári források is. Az Időgép mögött a Hungaricana hatalmas adatbázisa áll, amely több millió oldalnyi digitalizált forrásanyagot tartalmaz, a város lakóira és épületeire nézve pontosan helyhez és időhöz köthető adatok tömegét nyújtva. A fejlesztés célja, hogy mindez a történeti térképeken barangolva, könnyen, gyorsan, szórakoztató formában is elérhető legyen. Jelenleg, első lépésként, az alábbi források találhatóak meg az Időgép segítségével is: 1944. évi lakás adatszolgáltatási ívek; a 19. század végén és a 20. század elején vezetett telekkönyvi betétek, amelyek a tulajdonos változások regisztrálásán túl család-, társadalom- és gazdaságtörténeti adatok szinte kimeríthetetlen forrását nyújtják Budapest nagyvárossá válásának időszakából; épülettervek, fényképek és képeslapok ugyanebből a korszakból. Az Időgép elmélyült kutatómunkára éppoly alkalmas, mint pihentető kikapcsolódásra.

AZ ÉV LEVÉLTÁRI KIADVÁNYA 2017 DÍJAZOTTJAI

Forráskiadványok kategória

1. Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár: A kalocsai érseki uradalom erdőinek kezelési utasítása a 18. század végén. Szerk: Lakatos Andor. (A Kalocsai Főegyházmegyei Gyűjtemények kiadványai 14.) Kalocsa, 2017.
2. Magyar Nemzeti Levéltár: Kémekek, korok, életek. Erica Wallach és Noel H. Field története. Szerk.: Majtényi György – Mikó Zsuzsanna – Szabó Csaba. Budapest, 2017.

3. Szegedi Tudományegyetem Levéltára: Anjou-kori oklevéltár XLII. kötet (1358) Szerk. Papp Róbert. Budapest-Szeged, 2017.
3. MNL Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára: Bereg vármegye címeres pecsétje, 1836. Szerk. Kujbusné Mecsei Éva – Mykhailo Mishuk. Nyíregyháza, 2017.

Monográfiák, tanulmánykötetek kategória

1. Budapest Főváros Levéltára: Magyar Várostörténeti Atlasz V.; Buda II. kötet (1686–1848). Írta és összeállította: Simon Katalin. Budapest, 2017.
2. Tatabánya Megyei Jogú Város Városi Levéltár: Simonik Péter: A Népháztól a Gőzfürdőig. Munkásjóléti intézmények a Magyar Általános Kőszénbánya Rt. Tatabányai bányatelepén (1896–1945). Tatabánya, 2017.
3. MNL Békés Megyei Levéltára: Eárchívum: tanulmányok Erdész Ádám 60. születésnapja tiszteletére szerk.: Héjja Julianna Erika – Sáfár Gyula. Gyula, 2017.

Levéltári szakmai kiadványok kategória

1. ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár: Haraszti Szabó Péter – Kelényi Borbála – Szögi László: Magyarországi diákok a prágai és krakkói egyetemeken 1348–1525. (Magyarországi diákok a középkori egyetemeken 2.) Budapest, 2017.
2. PTE Egyetemi Levéltár: Pécsi Egyetemi Almanach II. (1951–1999) Szerk: Polyák Petra. Pécs, 2017.
3. Győri Egyházmegyei Levéltár: C. Tóth Norbert: Magyarország középkori főpapi archontológiája. Érsekek, püspökök, illetve segédpüspökeik, vikáriusaik és jövedelemkezelőik az 1440-es évektől 1526-ig. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 27.) Győr, 2017.

Levéltári adatbázisok kategória

1. Budapest Főváros Levéltára: Budapest Időgép <https://hungaricana.hu/hu/adatbazisok/budapest-idogep/>
2. MNL Hajdú-Bihar Megyei Levéltára: „Emberek az embertelenségben” Hajdú-Biharból a GULÁG-ra vissza?

Világi Dávid